

ANALYSE

SEPTEMBER 2026

Generation Z har lige så stærkt samfundssind som tidligere generationer

Af Signe Hald Andersen

Generation Z har lige så stærkt samfundssind som tidligere generationer

Nutidens unge i Generation Z udviser samme niveau af tillid til andre, lige så stor opbakning til samfundet og lige så stærk social adfærd som Generation Y (Millennials), Generation X og Babyboomer-generationen udviste, da de var unge. Det fremgår af en analyse af en række undersøgelser på tværs af generationer.

Hovedkonklusioner:

- Niveauet af samfundssind hos de 18-25-årige har ligget stabilt blandt unge på tværs af generationerne (*Babyboomere*, Generation X, Generation Y og Generation Z).
- Samfundssind kommer både til udtryk i de unges tillid til bærende samfundssystemer, holdning til antisocial adfærd og vilje til at bidrage til samfundet.

Den danske velfærdsstat bygger på den underforståede aftale mellem stat og borger, at borgerne betaler høje skatter, og at staten til gengæld sikrer borgerne en vis levestandard gennem adgang til social sikring og omfattende offentlige ydelser. Det er velfærdsstatens samfundskontrakt. Helt lavpraktisk overholdes kontrakten, når borgerne rent faktisk betaler deres skat – og tjener penge, der kan betales skat af – og når det offentlige bruger skatteindbetalingerne til at levere de ydelser, som er blevet lovet.

Aftalens holdbarhed er løbende til diskussion, og en af de aktuelle bekymringer handler om modellens økonomiske forudsætninger i en tid a) hvor der bliver flere ældre – altså borgere, der i et vist omfang er færdige med at betale skat og har brug for og ret til offentlige ydelser som for eksempel hjemmehjælp, b) hvor kommunerne oplever stigende udgifter til specialiserede indsatser, og c) hvor prominente meningsdannere fra forskelligt hold anfægter danskernes ønsker om at bidrage gennem arbejde (og heraf følgende skatteindbetalinger).

Men aftalens holdbarhed handler ikke kun om at få økonomien til at stemme. Den handler også om borgernes opbakning. Hvis borgene ikke har tillid til, at staten leverer, kan det gå ud over deres vilje til at overholde deres del af kontrakten: Måske har de alle forudsætninger for at bidrage, men de ønsker ikke at gøre det, fordi de ikke har tillid til, at staten forvalter midlerne fornuftigt – altså sikrer ordentlige uddannelser og en ordentlig sundhedspleje og infrastruktur mv. På det mere fundamentale plan er samfundskontrakten også afhængig af, at borgerne har lyst og vilje til at indgå i kontrakten, at de accepterer den afgivelse af frihed og ressourcer, der er forbundet med den, mod til gengæld at få del i de goder som fællesskabet producerer i form af sikkerhed, orden og rettigheder. Denne lyst og vilje afspejler herudover en tillid til, at alle borgere overholder aftalen, så man ikke står alene med ansvaret for fællesskabet, mens andre forfølger individuelle interesser. Med andre ord er aftalens holdbarhed både et spørgsmål om tillid til staten og til andre borgere (social tillid).

I nyere tid – og særligt med Statsminister Mette Frederiksens opfordring til danskerne om at følge og bakke op om de restriktioner, der blev indført i forbindelse med Covid-19-pandemien i 2020 – er ordet *samfundssind* blevet en del af den offentlige politiske retorik. At udvise samfundssind handler om at sætte fællesskabet over kortsigtede personlige interesser, at udvise solidaritet og at følge regler og orden, også i situationer hvor de ikke håndhæves direkte af magtudøverne, for eksempel ved at overholde afstandskrav i supermarkedet under en pandemi. Og samfundssind hænger derfor på mange måder sammen med samfundskontrakten; når samfundssindet er til stede i et fællesskab, er det nemmere at opretholde samfundskontrakten, fordi tilbøjeligheden til at overholde regler og udvise solidaritet uden tvang øger effektiviteten og sænker transaktionsomkostningerne (Aghion et al., 2010).

I denne note interesserer vi os for, om vi kan forvente samme type og niveau af opbakning til velfærdsstaten blandt den generation af danskere, som vil udgøre arbejdsstyrken i den nære fremtid – Generation Z – som findes blandt ældre generationer, og som er den opbakning, som opbygningen og bevarelsen af velfærdsstaten er baseret på. Mere specifikt vil vi undersøge, om denne generation udviser samme niveau af samfundssind som tidligere generationer. Til det formål sammenligner vi, hvor muligt, Generation Z (født mellem 1995 og 2012) med tidligere generationer og mere specifikt med Babyboomerne (født mellem 1946 og 1964), med Generation X (født mellem 1965 og 1980) og Generation Y (født mellem 1981 og 1994). Generation Z – og denne generations forskelle og ligheder med tidligere generationer – er interessant, fordi dens medlemmer i dag er mellem 14 og 31 år, og fordi denne generation inden for en overskuelig fremtid vil være velfærdsstatens hovedmotor.

Eksisterende viden om samfundssind

Spørgsmålet om samfundssind – eller på engelsk *civic virtue* eller *civic culture* (Almond and Verba, 1963) – blev for første gang tematiseret af de græske filosoffer Aristoteles og Platon, der diskuterede, hvordan oldtidens græske bystat – *polis* – var afhængig af borgernes dyder, dvs. deres moralske egenskaber og karaktertræk (Aristoteles, 1932; Platon, 2007). Og den dag i dag er betydningen af samfundssind fortsat noget, der optager samfundsforskerne. Det skyldes, at samfundssind betragtes som afgørende for sammenhængskraften og herunder for muligheden for at lave sammenhængende, effektive løsninger på fællesskabets opgaver og udfordringer, også i samfund der ikke kræver samme niveau af samarbejde som den danske velfærdsstat.

I et af den moderne politologis hovedværker – *Bowling Alone* – beskriver den amerikanske professor Robert David Putnam for eksempel, hvordan alle former for socialt samvær i USA har været for nedadgående siden 1950. Da netværk er centrale for skabelsen af social tillid, andre sociale bånd og samarbejde, udgør denne udvikling ifølge Putnam et demokratisk problem: Når vi ikke har tillid til hinanden og ikke deler normer for samarbejde mv., bliver det samarbejde, som er nødvendigt i et demokratisk samfund, tungere og langt mindre effektivt, fordi det kræver langt mere formel regulering (Putnam, 2020; Son and Lin, 2008). Eller sagt på en anden måde: Få eller fraværende sociale interaktioner i et samfund svækker samfundssindet og betyder, at der skal langt mere formel regulering og kontrol til for at opretholde samfundskontrakten.

Andre studier zoomer ind på mere specifikke relationer mellem samfundssind og samfundsforhold. Her viser et studie for eksempel, at organiseringen af arbejdsløshedsforsikringssystemet i et land hænger sammen med niveauet af samfundssind i

befolkningen, målt på survey-spørgsmålet ”Mener du, at det altid kan retfærdiggøres, aldrig kan retfærdiggøres, eller noget midt i mellem, at gøre krav på offentlige/statslige ydelser, som du ikke har ret til?” (Algan and Cahuc, 2009). Et andet studie dokumenterer en negativ sammenhæng mellem niveauet af statslig regulering og befolkningens tillid, målt som både tillid til andre, tillid til virksomheder og tillid til politiske institutioner (Aghion et al., 2010). Et tredje studie viser, at en af konsekvenserne af Finanskrisen i 2009 var et fald i de europæiske befolkningers tillid til nationale og europæiske politiske institutioner (Algan et al., 2017)

I en anden boldgade viser for eksempel Graafland (2023), at niveauet af livstilfredshed i et land hænger sammen med samfundssind målt på spørgsmål om, hvorvidt man accepterer skattesnyd og bestikkelse, og om hvorvidt man accepterer, at folk modtager ydelser, de ikke er berettiget til (i stil med spørgsmålsformuleringen ovenfor). Studiet viser, at befolkningen er lykkeligere i de lande, hvor samfundssindet er stærkt.

Med udgangspunkt i resultaterne fra disse studier – og flere andre studier, som ikke nævnes her – har vi altså grund til at tro, at graden af samfundssind i et land hænger sammen med, hvordan landet helt konkret er organiseret (jf. eksemplet om sammenhængen mellem samfundssind og organiseringen af arbejdsløshedsforsikringssystemet), hvordan borgerne har det (jf. eksemplet med samfundssind og livstilfredshed) og mere generelt, hvordan befolkningen kan mobiliseres til de forskellige former for samarbejde mv., der er nødvendige i et demokratisk samfund (jf. indsigterne fra *Bowling Alone*). Studierne beskriver samfundssind som både årsag og virkning, og det peger i retning af, at samfundssind både er konsekvensen af og forudsætningen for bestemte samfundsformer. I denne note vil vi ikke beskæftige os med årsagssammenhænge og konsekvenser, men, baseret på antagelsen om at samfundssind er vigtigt for velfærdsstatens bæredygtighed, blot undersøge samfundssindets aktuelle status i Danmark – og altså med særlig fokus på generationelle forskelle. Vores empiriske analyser vil være guidet af de forskellige måder, hvorpå spørgsmålet er blevet belyst i den eksisterende litteratur.

Forskel på tværs af generationer?

I forhold til spørgsmålet om velfærdsstatens holdbarhed i den nære fremtid, er et centralt spørgsmål, som vi undersøger her, om der er forskel på generationerne med hensyn til, hvor meget samfundssind de udviser. Hvis samfundssind er væsentligt for velfærdsstatens bæredygtighed og fortsatte eksistens, er det ikke ligegyldigt, om fremtidige generationer udviser det samme niveau som tidligere generationer.

Spørgsmålet om sådanne generationelle forskelle har fået en del opmærksomhed, og man har næsten på fornemmelsen, at ældre generationer altid har syntes, at de yngre generationer mangler engagement, viden, moral og – ja – samfundssind, eller med andre ord, at de mangler den rette forståelse af, hvordan samfundet bør være, og hvad deres rolle er i det. Den tyske sociologi Karl Mannheim beskæftiger sig med dette fænomen i en af de klassiske sociologiske tekster om generationer *The Problem of Generations* (Mannheim, 1952). Her beskriver han i neutrale termer, hvordan yngre generationer er tættere på aktuelle (samfundsmæssige) problemer, fordi de er tættere på det punkt i livet – som han mener opstår i 17-års-alderen – hvor man går fra barndommens uproblematiserende tilgang til samfundet og dets institutioner til at begynde at sætte spørgsmålstejn ved, reflektere over og eksperimentere med livet. Samtidig holder de ældre generationer fast i den forståelse af samfundet og dets problemer, som opstod

og blev formuleret i *deres* ungdom. Hermed kan en (eventuel) generationskonflikt opstå gennem aldersforskellen, når det drejer sig om, hvordan de forskellige generationer går til og forstår aktuelle problemer og gennem forskellen på, hvilke problemer der har været centrale for deres problemforståelse: De problemer, der opstår, mens den unge generation er ung, er med stor sandsynlighed nogle andre end de problemer, der opstod, da den ældre generation var ung. Mannheim beskriver det således, at "The 'up-to-dateness' of youth therefore consists in their being closer to the 'present' problems ... All this while, the older generation cling to the re-orientation that had been the drama of *their* youth" (ibid, s. 301). Ifølge Mannheim er problemet altså *ikke*, at der er forskel på de forskellige generationers engagement – deres potentiale for eller vilje til at være engagerede borgere – men at deres udgangspunkt for at forstå og reagere på samfundets problemer er forskelligt, blandt andet på grund af aldersforskelle, når det drejer sig om, hvordan man oplever et samfundsproblem.

Denne betragtning understøttes til en vis grad af nyere empiriske analyser af generationsforskelle i samfundssind. For eksempel viser et metastudie fra 2013 af Smets og van Ham, at sammenhængen mellem på den ene side valgdeltagelse som udtryk for samfundssind og på den anden alder er kurvelineær i den forstand, at valgdeltagelse er lavest tidligt og sent i livet (Smets and van Ham, 2013). Resultatet kan tolkes således, at hver generation er tilbøjelig til at deltage mest i valghandlingen midt i voksenlivet. Tolkningen skal dog bruges varsomt, idet de inkluderede studier ikke følger den samme generation hen over livsforløbet og hermed altså ikke foretager en konkret analyse af, hvordan en specifik generations valgdeltagelse varierer med alderen. I forlængelse heraf peger et noget nyere reviewstudie (fra 2025) på, at vi fortsat mangler studier, der følger den samme generation hen over et livsforløb. Vi har således endnu ikke fået en empirisk af- eller påvisning af Mannheims hypotese (Torres and Serrat, 2025).

Eksisterende viden om forskelle mellem generationer

Et endnu vigtigere spørgsmål i forbindelse med vores ærinde her er dog, om der er forskel mellem generationer med hensyn til deres niveau for samfundssind og udviklingen i deres samfundssind hen over et livsforløb. Også her er der kun en meget begrænset mængde studier, hvilket nok skyldes, at de kræver meget rig data, der både måler samfundssind på tværs af generationer og gør det på de samme alderstrin for de inkluderede generationer (se dog Sønderskov & Dinesen, 2014; Robinson & Jackson, 2001).

En vigtig undtagelse er et studie fra 2004 af Jennings og Stoker (Jennings and Stoker, 2004), som anvender paneldata for tre generationer af amerikanere fra de samme familier, og som rummer mål for samfundssind relateret til social tillid og samfundsmæssigt engagement (identificeret gennem aktiviteter i civilsamfundet). Datamaterialet kommer fra en spørgeskemaundersøgelse foretaget blandt amerikanske high school-elever (født i 1947 og 1948 (G2)), deres forældre (født mellem 1917 og 1924 (G1)) og deres børn (23 år i gennemsnit i 1997 (G3)). Fordi de tre generationer var blevet spurgt til deres samfundssind på forskellige tidspunkter og i flere tilfælde på samme alderstrin, kan dette datamateriale både bruges til at sige noget om, hvordan samfundssind udvikler sig hen over et livsforløb, og hvorvidt niveauet af samfundssind og udviklingsprofilen hen over livsforløbet er forskelligt for de tre generationer.

Studiets resultater viser, at G2 og G1 er relativt ens med hensyn til social tillid og den måde, hvorpå dette mål for samfundssind udvikler sig hen over et livsforløb. For eksempel finder de, at tilliden daler i de tidlige voksenår (i begyndelsen af 20'erne) for herefter at stige fra omkring 25-års-alderen og frem. Omvendt ser G2 ud til at udvise et større samfundsmæssigt engagement end G1, men de bruger dette engagement i andre typer af organisationer end G1. G3 – altså den yngste generation – adskiller sig i væsentligt omfang fra de to foregående. Særligt ser det ud til, at G3 udviser markant lavere social tillid end de tidligere generationer. Samtidig er de mindre engagerede i frivillige aktiviteter i deres high school-år end deres forældre i G2, selvom de dog er mere aktive i sportsforeninger og debatklubber. Resultaterne fra dette omfattende studie nærer altså frykten for, at samfundssindet er for nedadgående – i hvert fald for disse tre generationer – og i USA.

En anden og nyere undtagelse i litteraturen, der dog udelukkende fokuserer på unge i alderen 15 til 18, stammer fra Schweiz. For to kohorter født i hhv. 1991 og 2000 undersøger Grütter og Buchmann forskelle i samfundssind – målt noget bredt som holdninger til social ulighed, hjælp til fremmede i hverdagen og tillid til, at politikerne gør en egentlig forskel i samfundet.

Forskerne har et særligt fokus på, om der er forskel mellem kohorterne med hensyn til, hvordan deres samfundssind udvikler sig fra de er 15 år til de er 18 år. Resultaterne viser, at hvor de to kohorter er ens mht. niveauet for og udviklingen i holdninger til social ulighed, så ligger den yngste kohorte – dem født i 2000 – lavere med hensyn til hjælp til fremmede i hverdagen og deres tillid til, at politikerne gør en egentlig forskel. I sammenligning med udviklingen i 2000-kohorten, sker der samtidig en større stigning fra 15-års-alderen til 18-års-alderen i niveauet for hjælp til fremmede blandt 1991-kohorten (Grütter and Buchmann, 2022).

Samlet set har vi altså meget begrænset viden om generationelle forskelle i samfundssind.

Hvad skyldes forskelle mellem generationerne?

I fraværet af solid empirisk evidens kan man så stille spørgsmålet, om vi har grund til at tro, at der *er* sådanne forskelle. Hvis vi vender tilbage til Mannheim, så var hans pointe, at generationsforskelle med hensyn til forståelsen og fortolkningen af et samfundsproblem – og hermed i hvilket omfang man engagerer sig i forskellige problematikker – udspringer af, hvad der var et problem i ens formative år, i ungdommen. Det kan være et argument for, at der er forskel i det specifikke fokus for forskellige generationers samfundssind; hvis integration og indvandring fyldte i den offentlige debat, da man var ung, kan ens samfundssind måske især aktiveres af forhold vedrørende den samfundsudfordring. Omvendt hvis krig og oprustning fyldte meget, vil det være den slags emner, som aktiverer ens samfundssind. Hvis vi skal forstå, hvad der skaber forskellene mellem generationer med hensyn til, hvordan og hvornår deres samfundssind aktiveres, skal vi altså forstå, hvad der var på spil i deres formative år.

Som en lille ekstra krølle, der vender tilbage til bekymringen rejst i Putnams *Bowling Alone* (Putnam, 2020), så kan man også forestille sig, at omfanget og alvoren af de samfundsproblematikker, der var på spil i ens ungdom, kan have betydning for, hvor nemt det er for en person at aktivere sit samfundssind. I bogen *Lille Ane siger farvel* beskriver forfatteren for eksempel, hvordan kvinderne i Generation X – dem, der er født mellem 1967 og 1978 – ikke har kæmpet for særligt meget, altså ikke har været særlig engageret i samfundsproblematikker (Cortzen, 2025), måske fordi mange af de vigtige kampe var taget af den foregående generation

af rødstrømpekvinder. Selvom der her ikke er tale om en akademisk, forskningsbaseret publikation, inspirerer den måske alligevel til en til hypotese om, at ikke blot karakteren af samfundssind kan variere hen over generationerne, men at også niveauet for samfundssind kan være forskelligt. Så i tillæg til at forstå forskellene mellem generationers samfundssind med udgangspunkt i, hvilke samfundsmæssige problemer og udfordringer, der gjorde sig gældende i deres ungdomsår, skal vi også vurdere omfanget af de kampe, der blev kæmpet i samme livsfase. Vi vender tilbage til disse spørgsmål i vores konkluderende afsnit, når vi har set, hvad empirien siger med hensyn til generationelle forskelle i samfundssind. Dog kun kortfattet, idet diskussionen af de betydende begivenheder for en generation er et helt nyt og stort spørgsmål, som nok kræver sig egen fokuserede granskning.

Hvordan måler man samfundssind – og hvad gør vi her?

På baggrund af de studier, som vi har fremhævet ovenfor, er det tydeligt, at samfundssind forstås og måles på forskellig vis. I mange af studierne tales der om tillid som mål for samfundssind, men det kan både være tillid til ens medborgere, til regeringen, til virksomheder og til staten. Herudover måles det også gennem spørgsmål, som berører folks accept af forskellige former for antisocial adfærd, som for eksempel snyd med offentlige ydelser, skattesnyd og bestikkelse, og hermed især antisocial adfærd, som repræsenterer et direkte misbrug af fællesskabets ressourcer. Det kan også være gennem måling af faktisk antisocial adfærd, som skattesnyd eller anden kriminalitet, mens andre studier måler samfundssind gennem niveauet for valgdeltagelse og engagement i civilsamfundet. Således måles samfundssind altså enten gennem observation af folks adfærd (valgdeltagelse, deltagelse i civilsamfundet eller skattesnyd) eller gennem folks holdninger, normer og udtrykte tillid.

Her vil vi forsøge at indkredse danskernes samfundssind gennem disse forskellige mål med særligt fokus på at indkredse forskelle mellem generationer og helst på samme alderstrin. Til det formål vil vi se på a) danskernes tillid til hinanden, til politikerne og til offentlige institutioner, b) deres normer angående antisocial adfærd – dog også med et adfærdsben, der belyser danskernes faktiske antisociale adfærd, og c) deres adfærd i form af deltagelse i valghandlingen og i civilsamfundet. Vi starter med at se på generationelle forskelle i tillid.

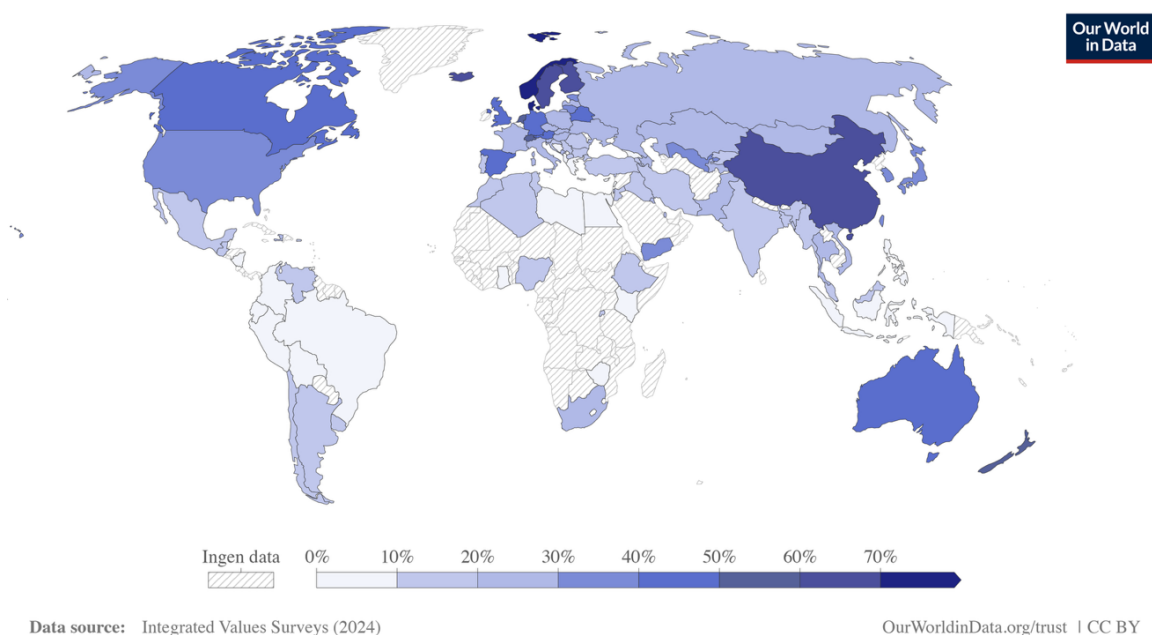
Tillid

I international sammenhæng ligger danskerne generelt i top, både når det drejer sig om tillid til hinanden og om tillid til offentlige institutioner. På hjemmesiden *Our World in Data* præsenteres tal fra undersøgelsen *Integrated Values Survey*, som er en spørgeskemaundersøgelse foretaget gentagne gange fra 1984 til nu i en lang række af verdens lande. I Danmark kender vi denne undersøgelse under navnet *Den Danske Værdiundersøgelse*, og den er senest indsamlet i 2017 (og indsamles igen i 2026).

I undersøgelsen spørges respondenterne blandt andet om følgende: ”Alt i alt – mener du, at de fleste er til at stole på, eller mener du, at man ikke kan være for forsigtig, når man har med mennesker at gøre?”. Hertil kan man svare ”De fleste er til at stole på” eller ”Man kan ikke være for forsigtig”. Dette spørgsmål har til hensigt at fange befolkningernes generaliserede sociale tillid.

I kortet nedenfor (Figur 1), som netop stammer fra *Our World in Data*, afspejler de deltagende landes farve andelen, som har svaret, at ”De fleste er til at stole på” i modsætning til ”Man kan ikke være for forsigtig”. Jo mørkere farve, jo højere andel. Som man kan se, er andelen i Danmark høj, idet landet er farvet mørkeblå, og faktisk ligger vi i top, idet 74 procent af de adspurgte danskere mener, at de fleste er til at stole på. Næsthøjeste andel finder vi i Norge (72 procent), mens Sverige kun ligger på 63 procent, som er samme niveau som Kina. Den laveste andel er målt i Zimbabwe, hvor kun 2 procent af de adspurgte mener, at de fleste er til at stole på.

Figur 1: Andel, der mener at de fleste er til at stole på

Kilde: <https://ourworldindata.org/grapher/self-reported-trust-attitudes?time=2022>

Med udgangspunkt i disse data skulle man altså mene, at samfundssindet – og hermed også samfundskontrakten – har gode vilkår i Danmark. Spørgsmålet er dog, om vi kan holde niveauet i fremtiden. Altså om de unge i dag udviser samme niveau af samfundssind, som vi har set det tidligere.

Til at undersøge det spørgsmål bruger vi data fra to forskellige frit tilgængelige spørgeskemaundersøgelser: *Den Danske Værdiundersøgelse* (DDV), som også var den, som blev brugt af *Our World in Data*, og den danske del af *European Social Survey* (ESS). Begge består af spørgeskemaundersøgelser, som er sendt til et repræsentativt udsnit af danskerne, og som begge stiller spørgsmål om værdier, normer og holdninger. DDV blev første gang udsendt i 1981 og er siden blevet gentaget cirka hvert 9. år (i 1981, 1990, 1999, 2008 og 2017),¹ mens

¹ Man kan læse mere om Den Danske Værdiundersøgelse her: <https://www.rigsarkivet.dk/vejledning/den-danske-vaerdiundersogelse-1981-2017/>

ESS blev udsendt første gang i 2002/2003 og gentages cirka hvert andet år (2002/2003, 2004/2005, 2006/2007, 2008/2009, 2010/2011, 2012/2013, 2014/2015, 2016/2017, 2018/2019, 2020/2022 og 2023/2024). Danmark var dog ikke med i ESS i 2016/2017-runden og heller ikke i de to seneste runder fra 2020/2022 og 2023/2024. Dog indsamlede VIVE data i 2020-2022, som ikke er en del af det officielle ESS datasæt, men som er direkte sammenlignelige med data fra de officielle ESS-samlinger.²³

Da begge undersøgelser er stilet mod et repræsentativt udsnit af den danske befolkning, omfatter de senere datarunder også respondenter fra Generation Z, og de er derfor velegnede til at undersøge tillid mv. i denne generation. Det repræsentative udsnit, samt det forhold at undersøgelserne består i gentagne dataindsamlinger, gør det samtidig muligt at undersøge forskelle i tilliden mellem generationer på det samme alderstrin, og hermed kan vi adskille alders- og kohorteeffekterne. Vi kan dog ikke udelukke at observerede forskelle mellem generationerne afspejler den historiske periode de observeres i,⁴ men betydningen af perioden er også netop et uomtvisteligt vilkår i de generationelle forskelle.

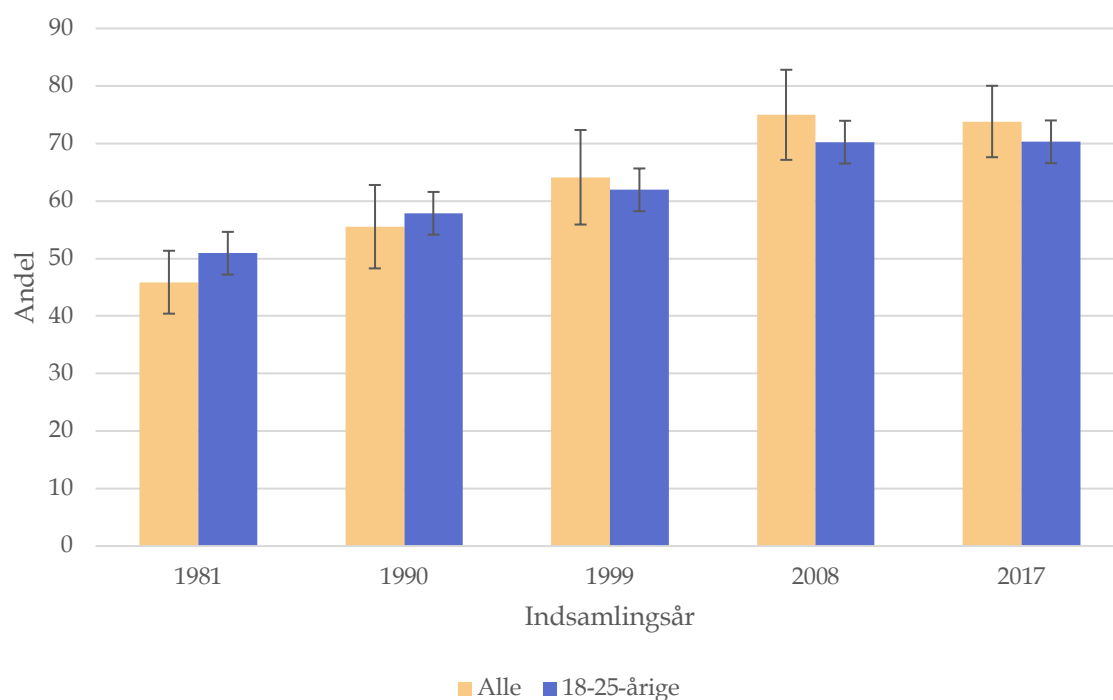
Fra DDV bruger vi det spørgsmål, som også blev anvendt i den globale sammenligning fra *Our World in Data*, nemlig spørgsmålet om hvorvidt man kan stole på folk. Resultaterne er vist i Figur 2 nedenfor. Som nævnt mener 74 procent af de adspurgte danskerne i 2017, at ”De fleste er til at stole på” – det er den blå søjle for året 2017. Denne andel er vokset over tid – i 1981 var det kun ca. 46 procent, der havde denne opfattelse. Resultaterne for de unge respondenter – dem mellem 18 og 25 år på interviewtidspunktet – vises med de orange søjler, og her kan vi se, at de var lidt mere tillidsfulde end den generelle befolkning i de første dataindsamlinger, men lidt mindre i de senere. Mere specifikt viser tallene, at ca. 51 procent af respondenterne fra 1981, som var mellem 18 og 25 år på interviewtidspunktet, mente, at de fleste var til at stole på, mens det kun gjaldt for ca. 46 procent i den samlede stikprøve. I 2017 gælder det for godt 70 procent af de unge respondenter, men altså for 74 procent i hele stikprøven. Hermed er alle blevet mere tillidsfulde over tid, men udviklingen har været svagere blandt de unge. Dog skal det bemærkes, at søjlernes konfidensintervaller overlapper, så der ikke for noget år er belæg for at konstatere egentligt forskelle mellem de 18-25-årige og den samlede population. Vi kan dog med udgangspunkt i de statistiske tests konkludere, at befolkningens generelle tillid er steget mellem 1981 og 2017.

Figur 2: Tal fra Den Danske Værdiundersøgelse, sammenligning af alle respondenter og 18-25-årige respondenter i de fem datarunder. Andel, der mener, at ”De fleste er til at stole på”, standardafvigelse og konfidensintervaller.

² Dog er disse data kun indsamlet gennem spørgeskemaer, som respondenterne selv skulle udfylde, og ikke genne besøgsinterviews, som ellers har været standarden i ESS. Man kan læse mere om indsamlingsmetoderne her: <https://www.europeansocialsurvey.org/methodology/methodology/data-collection-sc>

³ Man kan læse om den Europæiske Social Survey her: <https://www.europeansocialsurvey.org/>.

⁴ Helt at adskille alders-, kohorte- og periodeeffekter har vist sig meget vanskeligt, se for eksempel denne kommentar til forskningslitteraturen: (Bell and Jones, 2013)

Note: Stikprøvestørrelser i 1981: N=1.182, 1990: N=1.030, 1999: N=1.023, 2008: N=1.507, 2017: N=3.362. Antal 18-25-årige per runde: 1981: N=346, 1990: N=178, 1999: N=134, 2008: N=131, 2017: N=339. Andelen er vægtede med brug af DDV-standardvægte. Egne beregninger baseret på tal fra DDV.

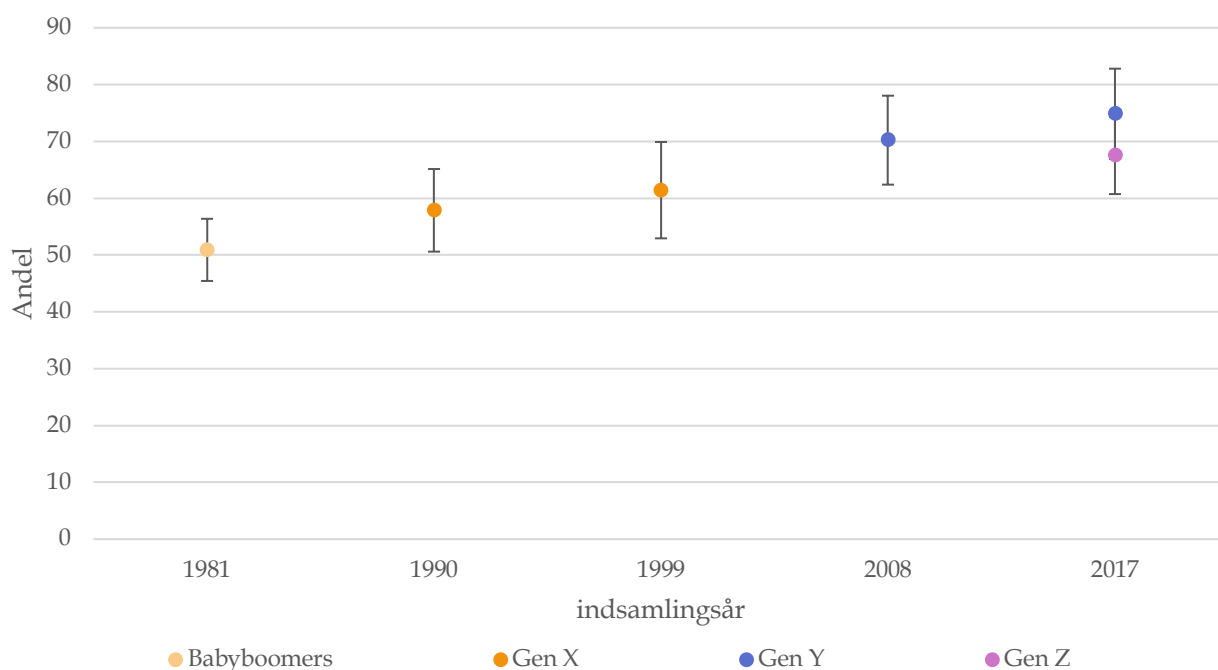
I næste figur, Figur 3, laver vi den egentlige øvelse med at undersøge den generelle tillid fordelt på generationer, der er mellem 18 og 25 år på tidspunktet for dataindsamlingen. Når vi vælger kun at inkludere de 18-25-årige fra de forskellige generationer, er det for at sikre, at det ikke er aldersforskelle mellem generationerne på måletidspunktet, som driver resultaterne.⁵ I 1981 tilhørte de 18-25-årige den generation, som er født mellem 1946 og 1964, og som i folkemunde bliver kaldt for *Babyboomerne*. Ved dataindsamlingerne i 1990 og 1999 var Generation X mellem 18 og 25 år (født mellem 1965 og 1980), og i 2008 og 2017 udgøres aldersgruppen af Generation Y – de såkaldte *Millennials* (født mellem 1981 og 1994). I 2017 kommer Generation Z på banen.

Figuren viser, at den generelle tillid blandt de 18-25-årige stiger over tid – Generation Y var i 2017 signifikant mere tillidsfulde end Babyboomerne i 1981. For målingen i 2017 ser vi dog også, at Generation Z er mindre – dog ikke signifikant – tillidsfulde end Generation Y. Man kan dog få en mistanke om, at det – på trods af alle vores krumspring for at kunne sammenligne generationerne, når de er på samme alderstrin – alligevel afspejler en alderseffekt: Vi observerer jo Generation X og Generation Y i to datarunder (Generation X i 1990 og 1999 og Generation Y i 2008 og 2017), imellem hvilke de to generationer af naturlige årsager bliver ældre, og her kan vi se, at tilliden synes at stige med alderen inden for generationerne. Hermed kan den lavere tillid blandt Generation Z i 2017 i sammenligning med Generation Y måske blot afspejle, at

⁵ Med denne afgrænsning er de 18-25-årige fra Babyboomerne i gennemsnit 21,8 år ved indsamlingen i 1981, de 18-25-årige fra Generation X er 22,0 år i 1990 og 22,1 i 1999. De 18-25-årige fra Generation Y, der indgår i dataindsamlingen i 1999, er i gennemsnit 21,8 år og 24,0 år i 2017. Generation Z er i gennemsnit 19,9 år i 2017.

Generation Z her er yngre end Generation Y. Overordnet set giver disse analyser os ikke grund til at være bekymret for et dalende samfundssind blandt de unge i dag.

Figur 3: Tal fra Den Danske Værdiundersøgelse, sammenligning af de generationer, der er mellem 18 og 25 år ved de fem dataindsamlinger. Andel, der mener at "De fleste er til at stole på" og konfidensintervaller.

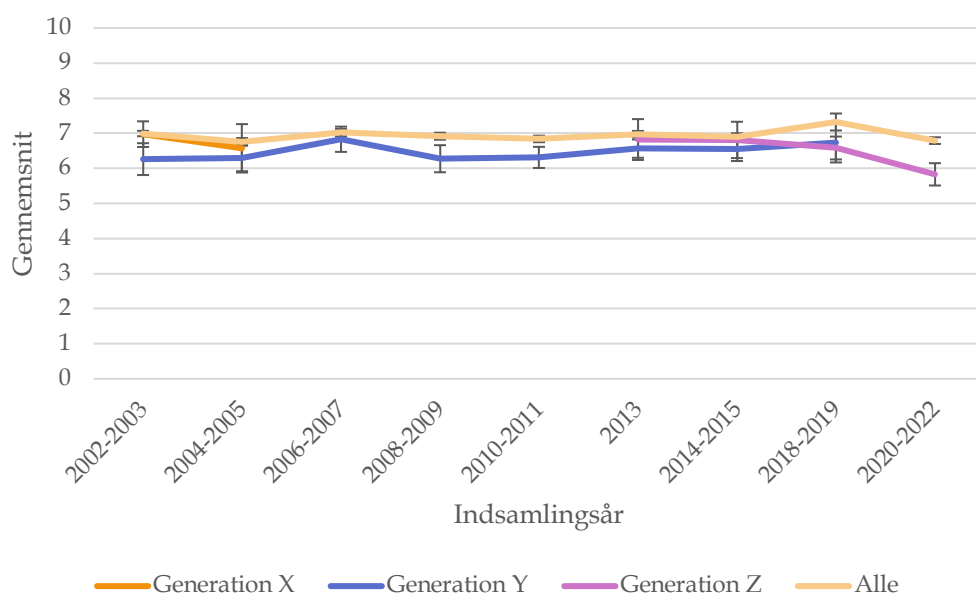
Note: Stikprøvestørrelser: Generation 3. 1981, N=346. Generation 4, 1990, N=178, 1999, N=127. Generation 5: 2008, N=131, 2017, N=129. Generation 6: 2017, N=210. Andelen er vægtede med brug af DDV-standardvægte. Egne beregninger baseret på tal fra DDV

I ESS stilles spørgsmålet om generel tillid på en lidt anden måde og lyder som følger: "Mener du, at de fleste mennesker i det store og hele er til at stole på, eller kan man ikke være for forsigtig, når man har med andre mennesker at gøre? Giv din vurdering på en skala fra 0 til 10, hvor 0 betyder, at man ikke kan være for forsigtig, og 10 betyder, at de fleste mennesker er til at stole på". Respondenten præsenteres herefter for en skala, hvor man kan sætte kryds fra 00 til 10, hvor der ud for 00 står "Man kan ikke være for forsigtig", og hvor der ud for 10 står "De fleste mennesker er til at stole på". Hvis man ikke kan eller vil svare, er der mulighed for at krydse af i "Ved ikke". Nedenstående Figur 4 viser derfor stikprøvens gennemsnit for hver dataindsamling og gennemsnittet blandt respondenter fra hhv. Generation X, Y og Z for de år, hvor respondenterne er mellem 18 og 25 år. Bemærk, at idet ESS først starter i 2002 (jf. beskrivelsen ovenfor), deltager Babyboomerne ikke på noget tidspunkt som 18-25-årige i undersøgelsen – de yngste Babyboomere er 38 år i 2002.

Lad os starte med den lyseorange linje, der viser gennemsnittet for alle respondenter – alle aldersgrupper og generationer – i hver dataindsamling. Dette gennemsnit ligger omkring 7 – lidt lavere i nogle år og noget højere ved dataindsamlingen i 2018-2019. Ved indsamlingen i 2020-2022 sker der et fald, der dog blot bringer niveauet tilbage til det, der virker som gennemsnitsniveauet hen over dataindsamlingerne. Som vi så det med data fra DDV, ligger danskerne med et gennemsnitsniveau på ca. 7 altså relativt højt, når det drejer sig om generel

tillid, også i ESS, og faktisk blandt de højeste i verden (se Andersen & Dinesen, 2017). Zoomer vi ind på de specifikke generationer og de medlemmer af de forskellige generationer, som er mellem 18 og 25 år på tidspunktet for dataindsamlingen, ser vi blandt andet, at Generation Y ligger under – og i mange tilfælde signifikant under – stikprøvens gennemsnit. Omvendt ligger Generation X nærmest på niveau med de øvrige respondenter. Generation Z – nutidens unge – starter med at ligge på niveau med de øvrige respondenter i 2013, men følger den stigning i tilliden, som vi ser for den samlede population mellem indsamlingerne i 2014/2015 og 2018/2019. Samtidig oplever de det samme fald som den samlede population mellem indsamlingen i 2018/2019 og 2020/2022, hvilket bringer dem (signifikant) under den samlede population i 2022. Dette niveau for generel tillid er det laveste, vi ser blandt de 18-25-årige i hele dataperioden. I kombination med indsigterne fra Figur 3 er der altså indikationer på, at Generation Z har lidt lavere generel tillid end tidligere generationer. Men igen, jf. Figur 3, bør man vel nok fremhæve, at velfærdsstaten har overlevet tidligere generationers lavere generelle tillid.

Figur 4: Tal fra European Social Survey, sammenligning af de generationer, der er mellem 18 og 25 år ved de ni dataindsamlinger og alle respondenter. Gennemsnitlig score på en skala fra 0 til 10 på følgende spørgsmål "Mener du, at de fleste mennesker i det store og hele er til at stole på", eller kan man ikke være for forsigtig, når man har med andre mennesker at gøre? Giv din vurdering på en skala fra 0 til 10, hvor 0 betyder, at man ikke kan være for forsigtig, og 10 betyder, at de fleste mennesker er til at stole på". Gennemsnit og konfidensintervaller.

Note: Stikprøvestørrelser: Generation X: 2002/2003, N=81; 2004/2005, N=28. Generation Y: 2002/2003, N=77; 2004/2005, N=117; 2006/2007, N=113; 2008/2009, N=131; 2010/2011, N=173; 2013, N=183; 2014/2015, N=126; 2018/2019, N=35. Generation Z: 2013, N=28; 2014/2015, N=37; 2018/2019, N=124; 2020/2022, N=229. Alle: 2002/2003, N=1.498; 2004/2005, N=1.487; 2006/2007, N=1.505; 2008/2009, N=1.610; 2010/2011, N=1.573; 2013, N=1.650; 2014/2015, N=1.502; 2018/2019, N=1.575; 2020/2022, N=2.872. Andelene er vægtede med brug af ESS-standardvægte. Egne beregninger baseret på tal fra ESS.

Med udgangspunkt i ovenstående behøver vi altså ikke at dyrke den helt store bekymring over samfundssindet blandt nutidens unge danskere. Nok ligger det lavere end befolkningen generelt og lavere end den tillid, vi har kunnet måle blandt tidligere unge fra i hvert fald i dette årtusinde, men forskellene på nuværende tidspunkt ser ikke ud at være markante. Det bliver dog

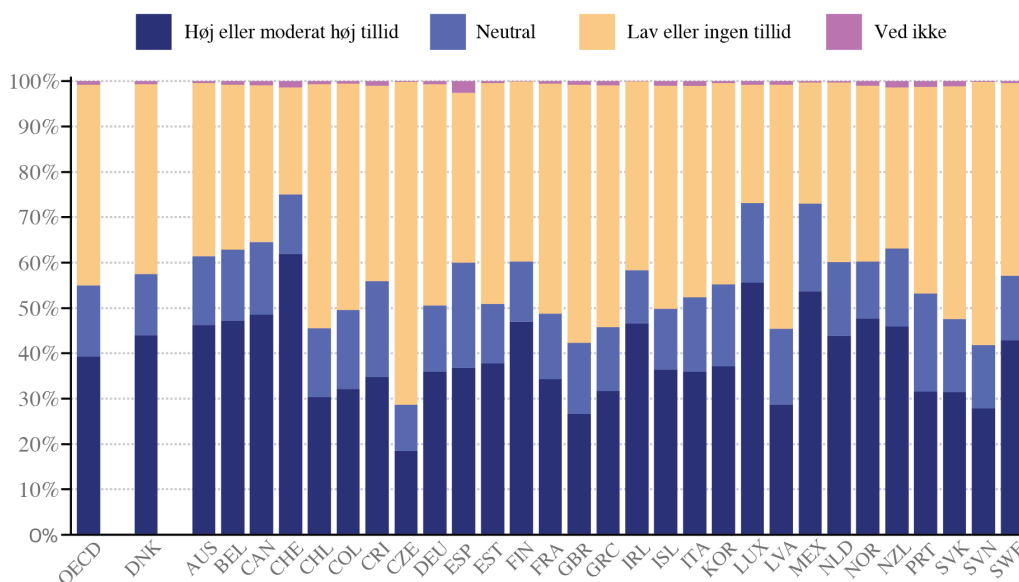
interessant at se, om det fald vi ser i ESS fra 2018/2019 til 2020/2022 både generelt og blandt de unge fortsætter i næste dataindsamling for Danmark, der dog desværre ikke deltog i indsamlingen for 2023/2024.

Tillid til regeringen, Folketinget og politikerne

Som beskrevet indledningsvis handler samfundssind om mere og andet end generel tillid, og her vil vi zoome ind på danskernes – og generationelle forskelle i – tillid til regeringen, Folketinget og politikerne. Vi benytter os fortsat af data fra Den Danske Værdiundersøgelse og den danske del af European Social Survey, der dog ikke dækker helt de samme domæner. For eksempel spørges der ikke til tillid til regeringen i ESS, men kun i DDV, mens der i DDV ikke spørges til tillid til politikerne.

Men først et overblik. Figur 5 nedenfor stammer fra OECD-rapporten ”OECD Survey on Drivers of Trust in Public Institutions – 2024 Results”⁶ og viser danskernes tillid til regeringen sammenholdt med OECD-gennemsnittet og 29 andre lande. Af de adspurgte danskere svarer 44 procent, at de har en høj eller mellemhøj tillid til regeringen. Niveaut ligger over OECD-gennemsnittet på ca. 39 procent, men lavere end lande som for eksempel Schweiz, Luxemburg og Mexico og højere end Tjekkiet og Slovenien. I rapporten skriver OECD, at danskerne har mere tillid til det juridiske system, andre mennesker og politiet, end de har til regeringen. Det skal dog bemærkes, at dette måske er et mindre godt mål for politikerne, fordi det kan afhænge af, om man politisk set støtter den siddende regering eller ej.

Figur 5: Tillid til regeringen på tværs af OECD

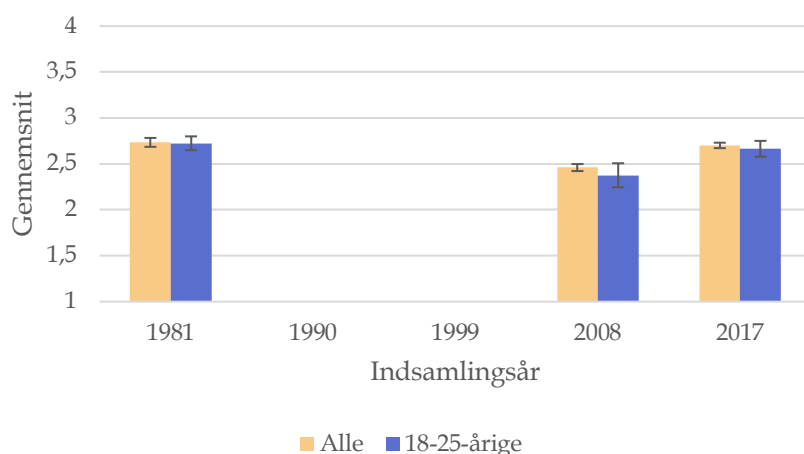

Kilde: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-survey-on-drivers-of-trust-in-public-institutions-2024-results-country-notes_a8004759-en/denmark_ac5b6973-en.html

⁶ https://www.oecd.org/en/publications/oecd-survey-on-drivers-of-trust-in-public-institutions-2024-results-country-notes_a8004759-en/denmark_ac5b6973-en.html

I Den Danske Værdiundersøgelse spørges der til tillid til regeringen i årene 1981, 2008 og 2017 med formuleringen ”Hvor stor tillid har du til regeringen?”. Hertil kan man svare 1) Meget stor tillid, 2) Ret stor tillid, 3) Ikke særlig stor tillid eller 4) Slet ingen tillid. En højere score på svaret er altså et udtryk for et lavere niveau af tillid. I nedenstående Figur 6 viser vi forskellen mellem svarene, når vi betragter hele respondentgruppen i et givet indsamlingsår og den del af respondentgruppen, som er mellem 18 og 25 år på tidspunktet for indsamlingen. Som man kan se, adskiller de to grupper sig ikke nævneværdigt fra hinanden på de tre måletidspunkter, og i det omfang der er forskelle, er de ikke signifikante (som illustreret ved konfidensintervallerne). Med andre ord har de unge samme tillid til regeringen, som vi ser det for befolkningen generelt.

Figur 6: Tal fra Den Danske Værdiundersøgelse, sammenligning alle respondenter og 18-25-årige respondenter i de tre datarunder. Gennemsnitsværdi (inkl. konfidensintervaller) for svar på spørgsmålet ”Hvor stor tillid har du til regeringen” med svarmulighederne 1) Meget stor tillid, 2) Ret stor tillid, 3) Ikke særlig stor tillid eller 4) Slet ingen tillid.

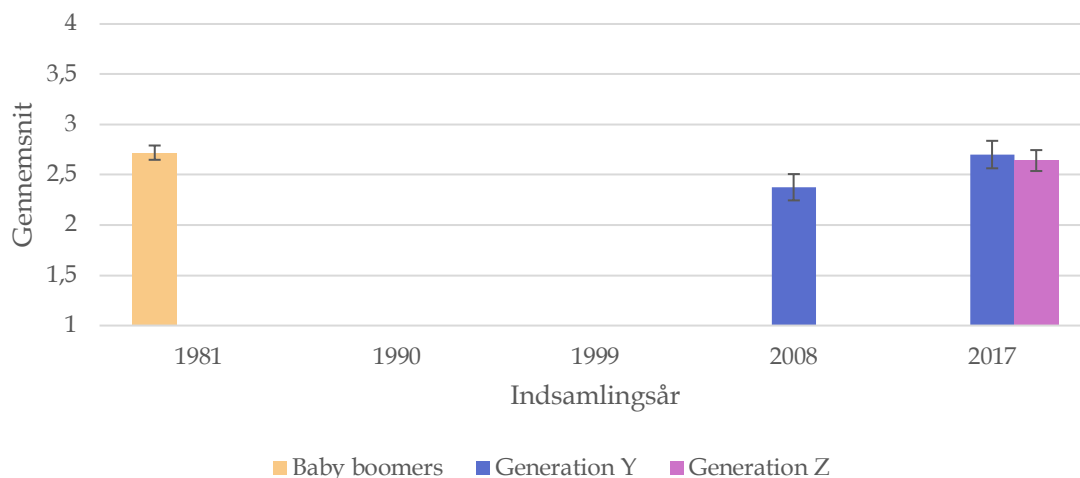

Note: Stikprøvestørrelser i 1981: N=1.182, 2008: N=1.507, 2017: N=3.362. Antal 18-25-årige per runde: 1981: N=346, 2008: N=131, 2017: N=339. Andelen er vægtede med brug af DDV-standardvægte. Egne beregninger baseret på tal fra DDV.

I Figur 7 undersøger vi tilliden til regeringen fordelt på generationer, der er mellem 18 og 25 år på tidspunktet for dataindsamlingen. Som i Figur 3 tilhører de 18-25-årige i 1981 *Babyboomer*-generationen, i 2008 udgøres aldersgruppen af Generation Y, mens de 18-25-årige i 2017 tilhører enten Generation Y eller Generation Z. Som man kan se af figuren, finder vi den laveste score (og altså det højeste niveau af tillid) i 2008, hvor de 18-25-årige tilhører Generation Y. Niveautet er signifikant forskelligt fra de øvrige niveauer i figuren. I 2017 er tilliden dalet signifikant for denne generation, men er ikke signifikant forskellig fra niveauet observeret i samme år for de 18-25-årige, der tilhører Generation Z. Det numerisk set højeste niveau finder vi for Babyboomerne i 1981, et niveau der dog ikke er signifikant forskelligt fra niveauerne målt i 2017. Hermed ser det altså ud til, at tilliden til regeringen blandt unge er relativt konstant, og selvom vi ikke kan afvise små, signifikante udsving, er der ikke noget her, der tyder på, at tilliden er dalende.

Figur 7: Tal fra Den Danske Værdiundersøgelse, sammenligning af de generationer, der er mellem 18 og 25 år ved de tre dataindsamlinger. Gennemsnitsværdi (inkl. konfidensintervaller) for svar på spørgsmålet ”Hvor stor tillid har

du til regeringen” med svarmulighederne 1) Meget stor tillid, 2) Ret stor tillid, 3) Ikke særlig stor tillid eller 4) Slet ingen tillid.

Note: Stikprøvestørrelser: Generation 3: 1981, N=346. Generation 5: 2008, N=131, 2017, N=129. Generation 6: 2017, N=210. Andelen er vægtede med brug af DDV-standardvægte. Egne beregninger baseret på tal fra DDV.

Med brug af data fra ESS undersøger vi tilliden til politikerne. Her skal respondenterne svare på spørgsmålet ”Hvor stor tillid har du til politikerne” på en skala fra 00 til 10, hvor 00 svarer til ”Slet ingen tillid” og 10 til ”Fuld tillid”, hvilket også er den måde tillid til politikere måles på i den bredere forskningslitteratur (se for eksempel Bargain and Aminjonov, 2020).

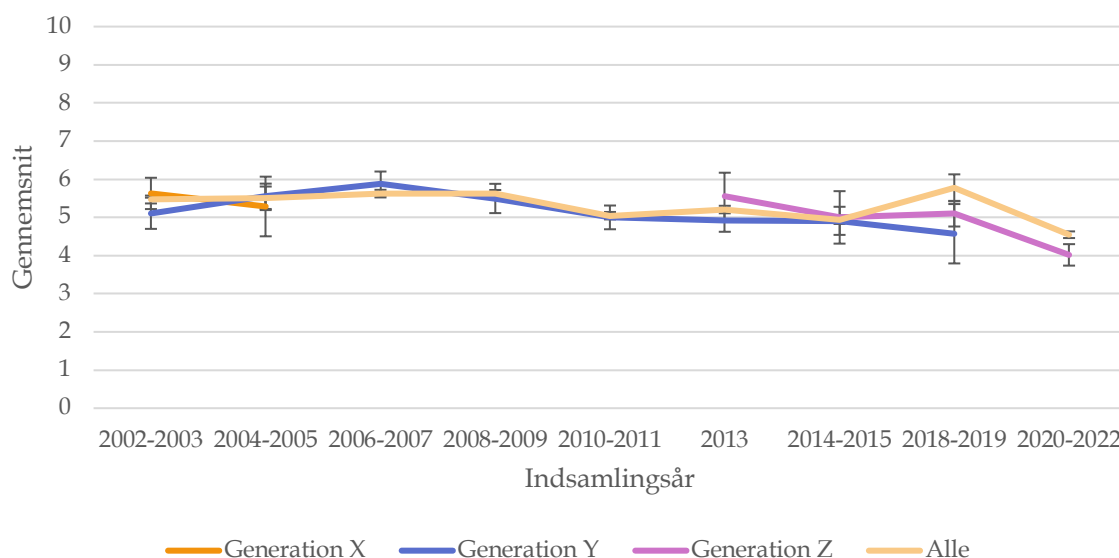
Nedenstående Figur 8 viser udviklingen i gennemsnitlige svar fra den første dataindsamling i 2002/2003 til den seneste, vi har adgang til fra 2020/2022, for alle (den lyseorange linje) og Generation X (orange linje), Y (blå linje) og Z (lilla linje).

Hvis vi starter med gennemsnittet for alle respondenter, er der en lille stigning hen over de første fire dataindsamlinger (til og med 2008/2009-indsamlingen). Herpå ser vi en faldende tendens, der brydes i 2018/2019-indsamlingen, og det laveste niveau i 2020/2022. Hermed synes tilliden til politikerne altså at være faldet hen over perioden svarende i omfang til, at alle respondenterne i gennemsnit er rykket et point ned ad skalaen. Det bør dog bemærkes, at det lave niveau i 2020/2022 blev observeret under Covid-19-pandemien, der gav anledning til, at politikerne indførte en række smittereducerende tiltag. Fra anden forskning ved vi, at hvor tilliden til politikerne steg blandt befolkninger rundt omkring i verden ved pandemiens start (en *rally-around-the-flag*-effekt), så faldt den efter nogen tid (Seyd et al., 2025). Det er en såkaldt periodeeffekt – altså effekten af noget, som sker på et specifikt tidspunkt i historien. Det bør dog ikke gøre os blinde for den faldende tendens, vi i store træk ser hen over perioden.

Zoomer vi herefter ind på de kurver, der viser de generationsspecifikke svar, ser vi, at de langt hen ad vejen er overlappende med gennemsnittet for samtlige respondenter. De unge fra Generation X, som vi observerer fra de er 18 til 25 år i 2002/2003-indsamlingen, er ikke signifikant mere eller mindre tillidsfulde end den samlede respondentgruppe, og det samme gør sig i store træk gældende for Generation Y, selvom vi for denne generation ser et mere kontinuerligt fald i tilliden fra dataindsamlingen i 2006/2007 og frem, end vi så det blandt den samlede gruppe af respondenter. Generation Y ligger også signifikant lavere end den samlede

respondentgruppe i både 2013- og 2018/2019-indsamlingen. Generation Z ligger højere end Generation Y i de år, hvor vi observerer begge generationer, dog ikke signifikant, og de ligger samtidig under gennemsnittet for den samlede gruppe af respondenter.

Figur 8: Tal fra European Social Survey, sammenligning af de generationer, der er mellem 18 og 25 år ved de ni dataindsamlinger og alle respondenter. Gennemsnitlige score på en skala fra 0 til 10 på følgende spørgsmål "Hvor stor tillid har du til politikere". Gennemsnit og konfidensintervaller.

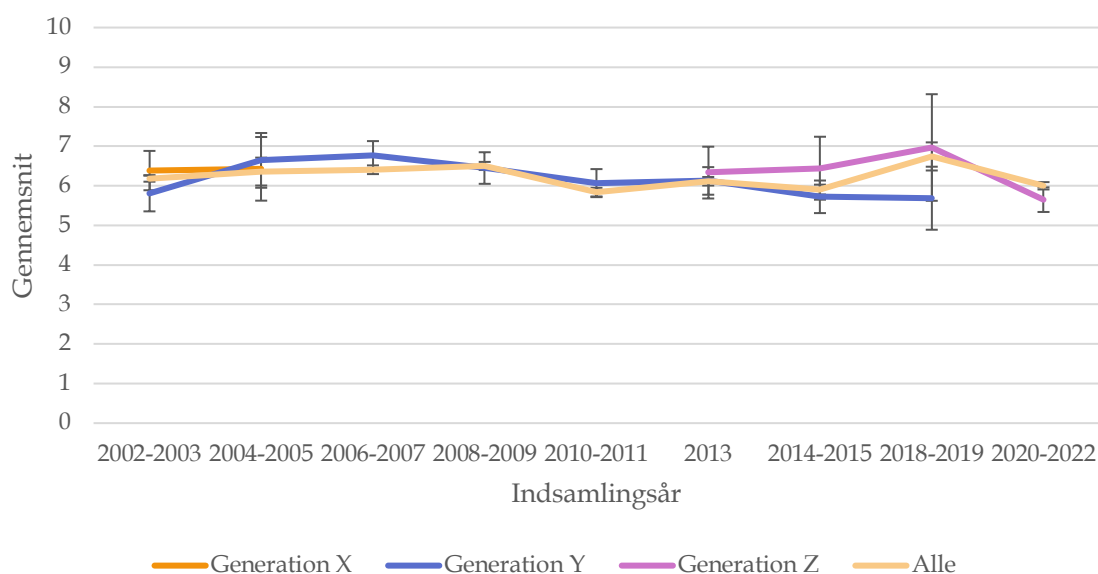

Note: Stikprøvestørrelser: Generation X: 2002/2003, N=81; 2004/2005, N=28. Generation Y: 2002/2003, N=77; 2004/2005, N=117; 2006/2007, N=113; 2008/2009, N=131; 2010/2011, N=173; 2013, N=183; 2014/2015, N=126; 2018/2019, N=35. Generation Z: 2013, N=28; 2014/2015, N=37; 2018/2019, N=124; 2020/2022, N=229. Alle: 2002/2003, N=1.498; 2004/2005, N=1.487; 2006/2007, N=1.505; 2008/2009, N=1.610; 2010/2011, N=1.573; 2013, N=1.650; 2014/2015, N=1.502; 2018/2019, N=1.575; 2020/2022, N=2.872. Andelene er vægtede med brug af ESS-standardvægte. Egne beregninger baseret på tal fra ESS.

Figur 9 nedenfor viser udviklingen i tillid til Folketinget og skal læses på samme måde som Figur 8. Som man kan se, er der langt hen ad vejen stor overensstemmelse i tilliden til Folketinget mellem den samlede respondentgruppe og de forskellige generationer, selvom de unge i flere tilfælde ligger en smule – og ind i mellem også signifikant – over den samlede population. Vi ser også, at de unge fra Generation Z ligger højt, både i forhold til tidligere generationer af unge og den samlede respondentgruppe. I modsætning til, hvad vi så i Figur 8, synes der ikke, hverken i den samlede respondentgruppe eller blandt de unge, at være en tendens til dalende tillid til Folketinget.

Figur 9: Tal fra European Social Survey, sammenligning af de generationer, der er mellem 18 og 25 år ved de ni dataindsamlinger og alle respondenter. Gennemsnitlige score på en skala fra 0 til 10 på følgende spørgsmål "Hvor

stor tillid har du til Folketinget”. Gennemsnit og konfidensintervaller.

Note: Stikprøvestørrelser: Generation X: 2002/2003, N=81; 2004/2005, N=28. Generation Y: 2002/2003, N=77; 2004/2005, N=117; 2006/2007, N=113; 2008/2009, N=131; 2010/2011, N=173; 2013, N=183; 2014/2015, N=126; 2018/2019, N=35. Generation Z: 2013, N=28; 2014/2015, N=37; 2018/2019, N=124; 2020/2022, N=229. Alle: 2002/2003, N=1.498; 2004/2005, N=1.487; 2006/2007, N=1.505; 2008/2009, N=1.610; 2010/2011, N=1.573; 2013, N=1.650; 2014/2015, N=1.502; 2018/2019, N=1.575; 2020/2022, N=2.872. Andelen er vægtede med brug af ESS-standardvægte. Egne beregninger baseret på tal fra ESS.

Opsummerende om tillid

På baggrund af de data vi har haft adgang til her, er der altså ikke belæg for at bekymre sig om danskernes tillid, eller om at den unge generation, som skal bære velfærdsstaten i fremtiden, er mindre tillidsfulde end tidligere generationer. Samtidig ser det også ud til, at tilliden i befolkningen generelt er meget stabil.

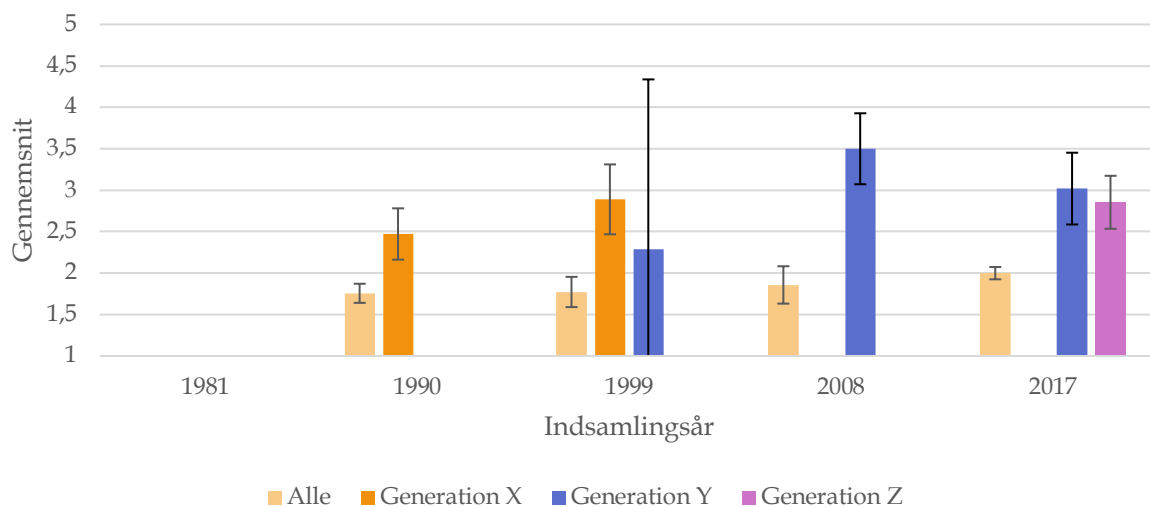
Normer og antisocial adfærd

Som nævnt måles samfundssind også gennem antisocial adfærd, og befolkningens normer herfor. Hvor antisocial adfærd kan måles på for eksempel kriminalitet og skattesnyd, men også i mildere former på, om folk går over for rødt, cykler på fortovet eller springer køen over, måles normer på spørgsmål, der søger at indfange holdninger til forskellige typer af overtrædelser af formelle og uformelle samfundsregler. Et godt eksempel er det spørgsmål, der stilles i Algan og Cahus (2009), som vi nævnte indledningsvis, hvor man beder respondenterne om at tage stilling til om ”... det altid kan retfærdiggøres, aldrig kan retfærdiggøres, eller noget midt i mellem, at gøre krav på offentlige/statslige ydelser, som du ikke har ret til?”. I samme boldgade spørges der i ESS til, om man bør ”... hjælpe hinanden”, ”... ikke snyde i skat”, ”... ikke købe produkter/ydelser sort” og lignende. Desværre dækker ESS kun denne tematik i én runde (ESS2), så vi kan ikke bruge data fra denne undersøgelse her. Derimod rummer DDV to spørgsmål, som kan bruges. Det første handler om, hvorvidt det er en samfundspligt at arbejde – det spørges der til i runderne fra 1999, 2008 og 2017, og det andet om, hvorvidt det er acceptabelt at køre med offentlig transport uden billet, som der spørges til i alle runder undtagen i den første fra 1981.

Vi starter med at se på spørgsmålet om, hvorvidt det er acceptabelt at køre med offentlig transport uden billet. Respondenterne kan svare på en skala fra 1 til 10, hvor 1 er ”Slet ikke” og 10 er ”I høj grad”. Hermed er en højere score altså ensbetydende med en højere accept af denne form for antisocial adfærd. Figur 10 nedenfor viser den gennemsnitlige score fordelt på generationer i de år, hvor de er mellem 18 og 25 år. Til sammenligning har vi også medtaget gennemsnitsværdierne for alle respondenterne i de år, hvor spørgsmålet indgår.

Man kan starte med at konstatere, at i sammenligning med gennemsnittet af respondenterne, er der en større accept af denne form for antisocial adfærd blandt unge mennesker ved hver dataindsamling og i alle generationer. I flere tilfælde ligger de unge mere end 1 point over gennemsnittet for samtlige respondenter, og mest markant er forskellen ved indsamlingen i 2008, hvor forskellen mellem de unge (der tilhører Generation Y) og samtlige respondenter er på 1,6 point. Generation Z ligger også højt på 2,9 i 2017, hvor de er med for første gang. Det svarer cirka til scoren for Generation X i 1999 og kan heller ikke skelnes signifikant fra scoren fra samme generation i 1990 og Generation Y i 1999 og 2017. Hermed synes det altså at være et relativt tidskonsistent fænomen, at unge i højere grad accepterer, at man ikke køber billet i tog og bus, og vi har altså ikke grund til at tro, at denne accept er i stigning blandt ungdommen.

Figur 10: Tal fra Den Danske Værdiundersøgelse, sammenligning af de generationer, der er mellem 18 og 25 år ved de tre dataindsamlinger. Gennemsnitsværdi (inkl. konfidensintervaller) for svar på spørgsmålet ”Er det acceptabelt at køre med offentlig transport uden billet?”. Svar gives på en skala fra 1 til 10, hvor 1 er ”Slet ikke” og 10 er ”I høj grad”.

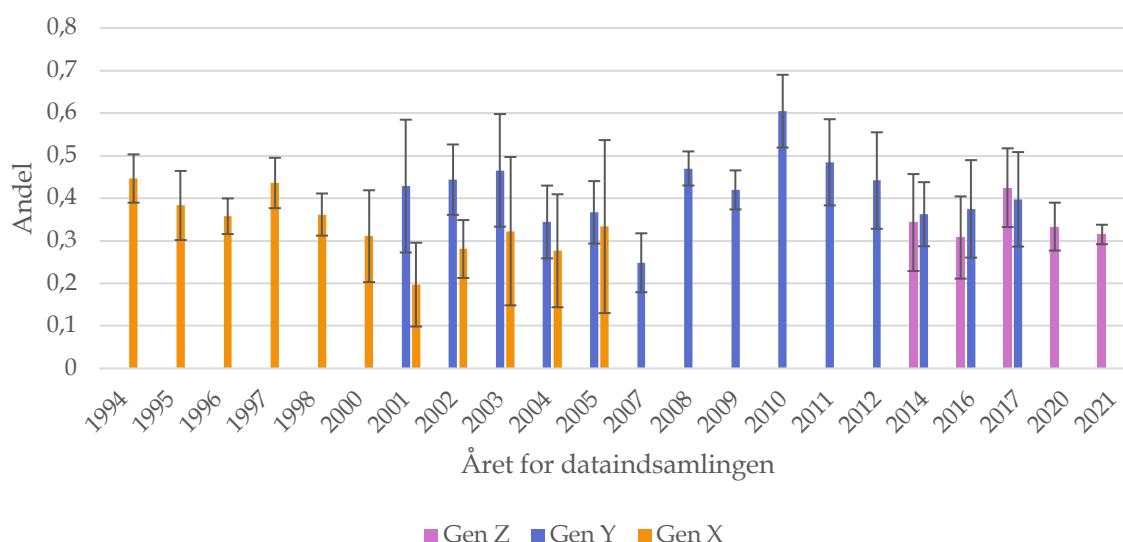

Note: Stikprøvestørrelser: Generation 3: 1981, N=346. Generation 4: 1990, N=178, 1999, N=127. Generation 5: 2008, N=131, 2017, N=129. Generation 6: 2017, N=210. Andelene er vægtede med brug af DDV-standardvægte. Egne beregninger baseret på tal fra DDV.

Som nævnt forbinder man ofte folks holdning til skat med samfundssind, men disse holdninger er desværre dårligt afdækket i de data, vi har til rådighed. Heldigvis har ROCKWOOL Fonden siden 1994 og næsten hvert år derefter lavet en spørgeskemaundersøgelse blandt et repræsentativ udsnit af den danske befolkning om, hvorvidt de arbejder sort – altså ikke betaler skat af penge de har tjent. Med disse data har vi altså ikke blot oplysninger om holdninger, men om faktisk (selvrapporteret) adfærd.

Figuren nedenfor er lavet med udgangspunkt i disse data og viser andelen over tid af unge mellem 18 og 25 år, som angiver, at de har arbejdet sort. Igen har vi opdelt på generationer. På baggrund af figuren kan vi starte med at konstatere, at andelen af unge 18-25-årige, der har arbejdet sort, er høj på tværs af generationer men også, at det varierer meget. I 2001 angav ”kun” 20 procent af de 18-25-årige fra Generation X, at de havde arbejdet sort, mens det samme gjorde sig gældende for 60 procent af de 18-25-årige fra Generation Y i 2010. Overordnet set synes Generation Y også at ligge højere end de omkringliggende generationer både i perioden før og efter finanskrisen. Omvendt synes den yngste generation, Generation Z, langt hen ad vejen at ligge lavere end de to foregående generationer, om end forskellene i mange tilfælde ikke er signifikante. Hermed er der ikke meget, der tyder på, at det samfundssind, der er forbundet med at bidrage økonomisk til velfærdsstaten, er i forfald blandt de unge og mere specifikt, at Generation Z i større omfang end tidligere generationer snyder med skatten.

Figur 11: Tal fra ROCKWOOL Fondens undersøgelser af danskernes sorte arbejde, sammenligning af de generationer, der er mellem 18 og 25 år ved de 22 dataindsamlinger. Gennemsnitsværdi (inkl. konfidensintervaller).

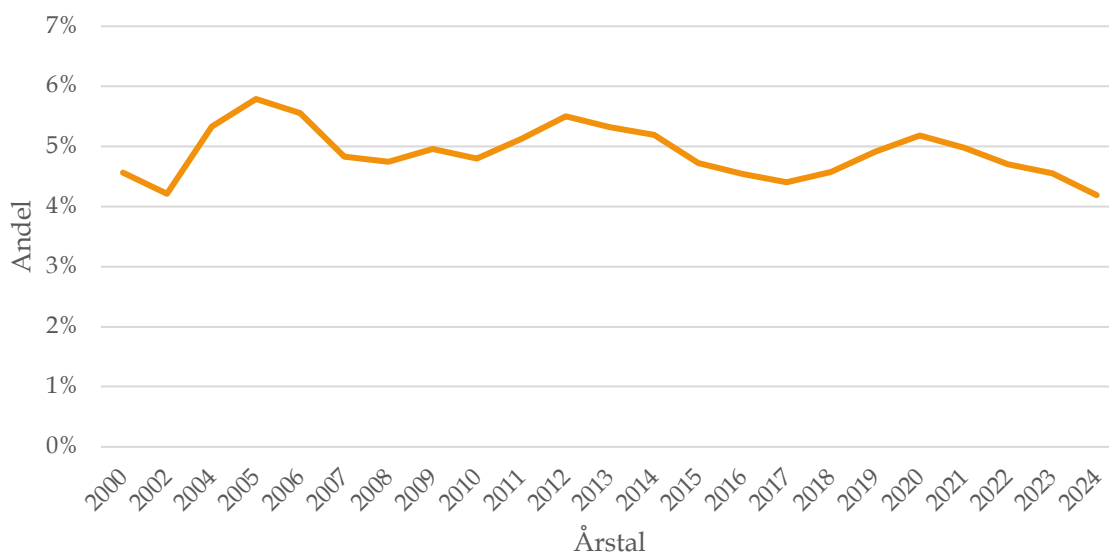
Note: Egne beregninger baseret på tal fra ROCKWOOL Fonden.

Kriminalitet er en anden indikator for antisocial adfærd, som vi kan koble til samfundssind. Inden for kriminologien vil man nok kunne komme med en lang række andre forklaringer end manglende samfundssind på, at folk begår noget kriminelt, idet risikofaktorerne ofte er knyttede til individets socioøkonomiske forhold (Østergaard et al., 2015), men der er også studier, der viser, at risikoen for at begå kriminalitet afspejler ens morale kompas og sociale normer (Lesiak and Coutts, 2025; Wikström, 2020). Hermed kan vi altså til en vis grad også bruge niveauet for kriminalitet som en indikator for danskernes samfundssind.

Figur 12 nedenfor viser udviklingen fra 2000 til 2024 i andelen af unge danskere mellem 15 og 29 år, som er blevet fundet skyldige i kriminalitet. Data stammer fra Danmarks Statistiks statistikdatabase, Statistikbanken, hvilket vil sige, at det er populationsdata, og at vi ikke har kunnet opdele på generationer. Som man kan se, bølger niveauet over tid – det er højere før og

efter finanskrisen og falder igen i årene frem mod Covid-19-pandemien. Mellem 2020 og 2024 falder andelen igen og når i 2024 det laveste niveau siden 2002. I det omfang dalende samfundssind viser sig i stigende kriminalitetsrater, synes der altså heller ikke her at være grund til bekymring – de unge i dag begår ikke mere kriminalitet end tidligere tiders unge.

Figur 12: Tal fra Danmarks Statistiks statistikdatabase, Statistikbanken. Antal 15-29-årige, som er blevet fundet skyldige i kriminalitet inden for året, som andel af alle 15-29-årige i den samlede befolkning, 2000-2024.

Kilde: Statistikbanken.dk

Opsummerende om normer og antisocial adfærd

På baggrund af de data vi har haft adgang til her om normer og antisocial adfærd, er der altså ikke umiddelbart grund til bekymring; den unge generation, som skal bære velfærdsstaten i fremtiden, synes ikke i højere grad at bryde skrevne og uskrevne regler end tidligere generationer af unge.

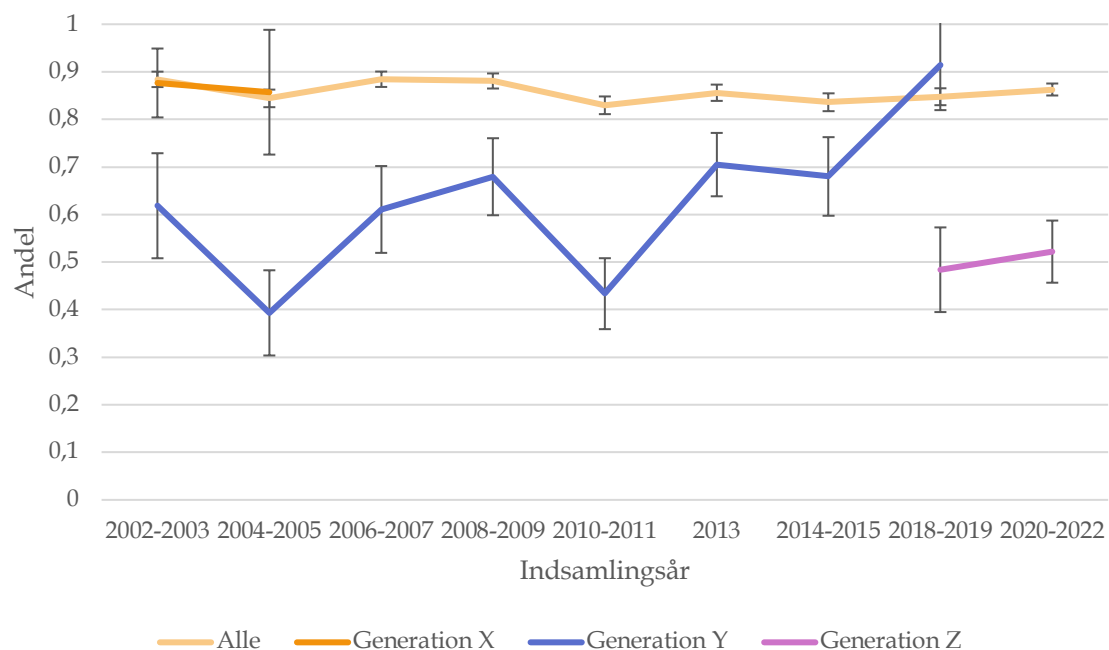
Deltagelse i valghandlingen og i civilsamfundet

Som den sidste indikator for samfundssind undersøger vi her forskelle mellem generationer på, hvor meget man deltager i den demokratiske proces og i civilsamfundet. Til at undersøge demokratisk deltagelse bruger vi igen data fra ESS, der spørger til, hvad man stemte ved sidste folketingsvalg, og om man er interesseret i politik. I ESS finder vi også spørgsmål vedrørende medlemskab af politiske partier, om man har arbejdet i en frivillig eller godgørende forening, og om man har doneret penge til en velgørende forening. Ingen af disse spørgsmål optræder dog med en hyppighed på tværs af målinger, som gør dem relevante at medtage dem her. Vi viser i stedet tal fra VIVE's frivillighedsundersøgelse for, om man har udført frivilligt arbejde.

Først ser vi på andelen, der rapporterer at have stemt ved seneste folketingsvalg (bemærk dog, at folk har en tendens til at overrapportere deres valgdeltagelse). Figur 13 viser opgørelser fra ESS,

hvor vi igen zoomer ind på Generation X, Y og Z i de år, hvor de er 18-25 år, og samtidig viser vi andelen i hele undersøgelsespopulationen, der har stemt. Som man kan se, ligger både Generation Y og Generation Z under populationsgennemsnittet på 80-90 procent i alle indsamlingsårene med undtagelse af 2018-2019, hvor Generation Y faktisk ligger en smule højere (dog ikke statistisk signifikant), på 91,4 procent. Generation Z ligger noget lavere i samme år på ca. 50 procent, og man kunne derfor forledes til at tro, at deres demokratiske deltagelse, også fremadrettet, kommer til at ligge under den, vi har set for tidligere generationer af unge. Dog skal det bemærkes, at de målinger, hvor Generation Y ligger tættest på Generation Z rent aldersmæssigt, er dem der er foretaget ved indsamlingerne i årene 2004-2009. Hvis vi nøjes med at sammenligne Generation Z's valgdeltagelse i de to målinger for årene 2018/19 og 2020/22 med Generation Y's valgdeltagelse i årene 2004/05, 2006/07 og 2008/09, er forskellene ikke så store, og Generation Z's valgdeltagelse ligger kun signifikant under andelen målt for Generation Y, når vi sammenligner med målingen i 2008/09.

Figur 13: Tal fra European Social Survey, sammenligning af de generationer, der er mellem 18 og 25 år ved de ni dataindsamlinger og alle respondenter. Andel, som har stemt ved seneste folketingsvalg. Andele og konfidensintervaller.

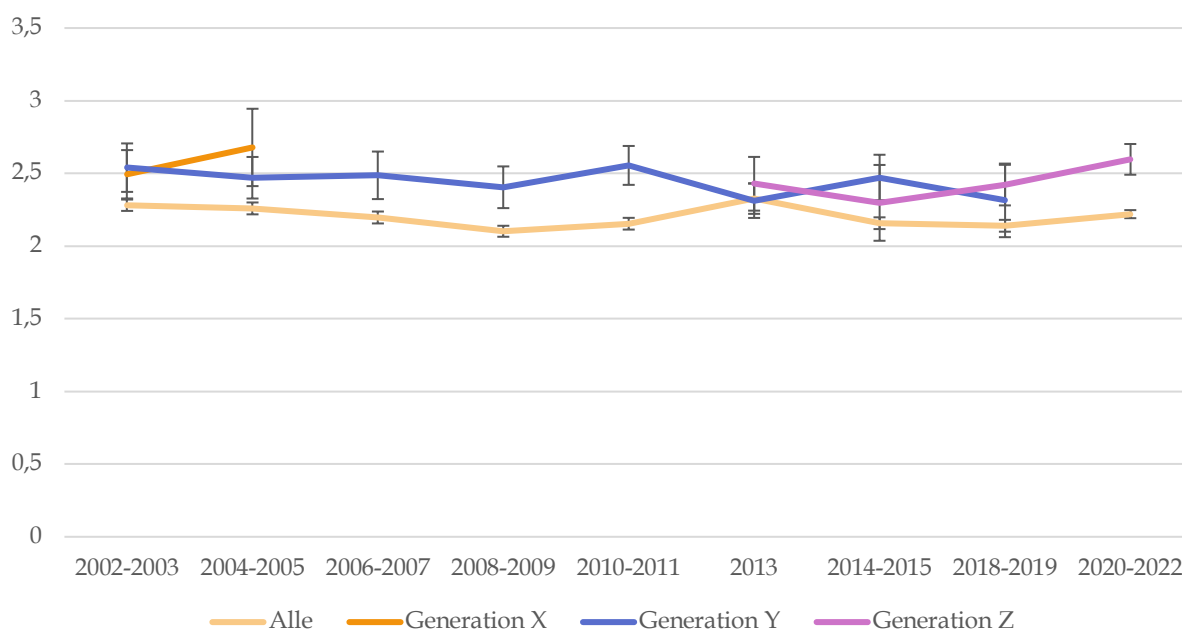

Note: Stikprøvestørrelser: Generation X: 2002/2003, N=81; 2004/2005, N=28. Generation Y: 2002/2003, N=77; 2004/2005, N=117; 2006/2007, N=113; 2008/2009, N=131; 2010/2011, N=173; 2013, N=183; 2014/2015, N=126; 2018/2019, N=35. Generation Z: 2013, N=28; 2014/2015, N=37; 2018/2019, N=124; 2020/2022, N=229. Alle: 2002/2003, N=1.498; 2004/2005, N=1.487; 2006/2007, N=1.505; 2008/2009, N=1.610; 2010/2011, N=1.573; 2013, N=1.650; 2014/2015, N=1.502; 2018/2019, N=1.575; 2020/2022, N=2.872. Andelen er vægtede med brug af ESS-standardvægte. Egne beregninger baseret på tal fra ESS.

Figur 14 viser, hvor interesseret de forskellige generationer er i politik, igen ved brug af data fra ESS. Respondenterne er blevet bedt om at svare på følgende spørgsmål "Hvor interesseret vil du sige, at du er i politik – er du..." – og hertil kunne de svare 1) Meget interesseret, 2) Ret

interesseret, 3) Næsten ikke interesseret eller 4) Slet ikke interesseret. Hermed er en højere talværdi lig med en lavere interesse. Som man kan se, ligger gennemsnittet for den samlede respondentgruppe lavest i alle årene – dog ikke altid signifikant (for eksempel ved indsamlingen i 2013) – i sammenligning med de 18-25-årige fordelt på de tre generationer. Hermed ser det ud til at interessen for politik er stærkere blandt de ældre respondenter. Det er dog sværere at spore en forskel mellem de forskellige generationer af 18-25-årige; Generation Y og Generation Z er ikke signifikant forskellige i de år, hvor begge generationer indgår som 18-25-årige, og mere generelt ser interessen for politik i denne aldersgrupper ud at ligge ret stabilt hen over indsamlingsårene.

Figur 14: Tal fra European Social Survey, sammenligning af de generationer, der er mellem 18 og 25 år ved de ni dataindsamlinger og alle respondenter. Gennemsnitlig score på spørgsmålet: "Hvor interesseret vil du sige at du er i politik – er du ... 1) Meget interesseret, 2) Ret interesseret, 3) Næsten ikke interesseret eller 4) Slet ikke interesseret. Gennemsnit og konfidensintervaller.

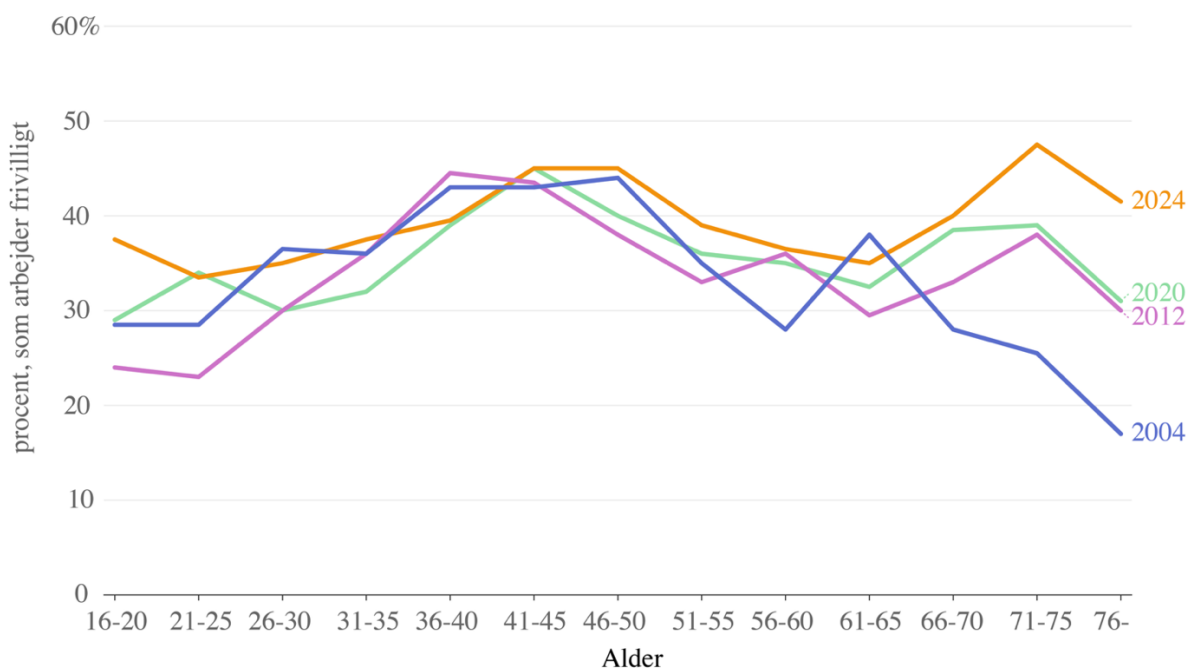

Note: Stikprøvestørrelser: Generation X: 2002/2003, N=81; 2004/2005, N=28. Generation Y: 2002/2003, N=77; 2004/2005, N=117; 2006/2007, N=113; 2008/2009, N=131; 2010/2011, N=173; 2013, N=183; 2014/2015, N=126; 2018/2019, N=35. Generation Z: 2013, N=28; 2014/2015, N=37; 2018/2019, N=124; 2020/2022, N=229. Alle: 2002/2003, N=1.498; 2004/2005, N=1.487; 2006/2007, N=1.505; 2008/2009, N=1.610; 2010/2011, N=1.573; 2013, N=1.650; 2014/2015, N=1.502; 2018/2019, N=1.575; 2020/2022, N=2.872. Andelen er vægtede med ESS-standardvægte. Egne beregninger baseret på tal fra ESS.

Vores sidste figur, Figur 15 nedenfor, stammer fra den frivillighedsundersøgelse, som VIVE udgav i 2024 (Espersen et al., 2024). Figuren viser, hvor stor en andel af respondenterne der angiver, at de har udført frivilligt arbejde inden for det seneste år, for årene 2004, 2012, 2020 og 2024. Af figuren kan man se, at deltagelsen blandt de unge – dem mellem 16 og 25 år – typisk ligger lidt lavere end blandt de ældre aldersgrupper, og at det især er de midaldrende i 40'erne, som udfører frivilligt arbejde. Som man kan se af figuren, stiger andelen af 16-20-årige og 21-25-årige, som deltager over tid: I 2004 er andelen i begge aldersgrupper på knap 30 procent, mens den ligger på knap 40 procent for de 16-20-årige i 2024 og ca. 35 procent for de 21-25-

årige i samme indsamlingsår. Mellem 2004 og 2012 falder andelen af de unge, som arbejder frivilligt, men mellem 2012 og 2020 stiger den igen. Bemærk, at der ikke er konfidensintervaller i figuren, og at vi derfor ikke kan vide om de observerede forskelle – stigninger og fald – er signifikante. Tendensen i figuren peger dog i retning af, at deltagelsen stiger over tid, og selvom vi ikke her kan lave opdelingen på de tre generationer af unge, synes der således ikke at være grund til bekymring for de unges samfundssind baseret på denne indikator.

Figur 15: Figur fra VIVE's frivillighedsundersøgelse. Andelen, der angiver at have udført frivilligt arbejde inden for det seneste år fordelt på indsamlingsår og alderskategori.

Kilde: <https://www.vive.dk/da/udgivelser/frivillighedsundersoegelsen-2024-yze6250x/>

Opsummerende om valgdeltagelse og deltagelse i civilsamfundet

Det tre figurer over politisk deltagelse og civilsamfundsengagement peger i samme retning som de øvrige figurer over danskernes – og de unges – samfundssind. Heller ikke her er der belæg for at bekymre for, om den unge generation opfører sig anderledes end tidligere generationer af unge.

Konklusion

Hvis velfærdsstaten skal overleve, kræver det befolkningens opbakning. Det kræver, at de bakker op om samfundskontrakten, og at de udviser samfundssind. I denne note har vi derfor undersøgt samfundssindet blandt de danskere, der skal bære velfærdsstaten i den nære fremtid, dvs. nutidens unge. Vi har undersøgt, om de har mere eller mindre tillid til andre, til regeringen, Folketinget og politikerne, om de er mere eller mindre tilbøjelige til at se igennem fingre med eller selv tage del i antisocial adfærd, og om de deltager i den politiske proces eller giver igen til samfundet ved at tage del i frivillige aktiviteter.

Samlet set viser de forskellige deskriptive analyser, at samfundssindet – med små variationer – har ligget ret stabilt blandt unge hen over den periode, for hvilken vi har data. Eller sagt på en anden måde, den unge generation i dag ligner tidligere unge generationer på mange af de dimensioner, hvorpå vi, og litteraturen, måler samfundssind. På den baggrund er der altså ikke grund til at tro, at velfærdsstaten har mistet eller mister sin opbakning i den nære fremtid.

Når det er sagt, rækker de data vi har haft til rådighed i de fleste tilfælde kun frem til 2022, det vil sige før Ruslands invasion af Ukraine fik os til for alvor at tale om oprustning med de konsekvenser et øget forsvarsbudget kan have for kvaliteten af velfærdsstatens ydelser og services, før den amerikanske præsident Donald Trump gjorde en polariserende politiske diskurs til hverdagskost, og før den danske regering fjernede St. Bededag uden rigtig at kunne redegøre for det samfundsmæssige behov for at gøre det. Hvis Mannheim har ret i, at 17-års-alderen er skelsættende for ens verdensforståelse og samfundsmæssige engagement, kan disse begivenheder stadig forme samfundssindet blandt den yngre del af Generation Z.

Samtidig kan man ikke spå om fremtiden. I disse usikre tider er det svært at tro på en helt stabil samfundsudvikling, der følger det spor, som er lagt i tidligere tider. Omvendt er det også værd at huske på, at de seneste årtier, som vi har data for, heller ikke har været stabile – årtusindet blev indledt med Al Qaedas terrorangreb på USA, godt 6 år efter stod vi i en global finanskrisen, der førte til forskellige former for økonomisk usikkerhed, og for blot nogle år siden hærgede COVID-19-pandemien, der også på mange måder ændrede vores tillid til det politiske system. Idet vores data viser relativt stabile niveauer af samfundssind hen over disse forskellige kriser, har vi måske grund til at tro, at der skal mere til at røkke ved denne del af velfærdsstatens bæredygtighed.

Referencer

- Aghion, Philippe, Yann Algan, Pierre Cahuc, and Andrei Shleifer. 2010. "Regulation and Distrust*". *The Quarterly Journal of Economics* 125 (3): 1015-49. <https://doi.org/10.1162/qjec.2010.125.3.1015>.
- Algan, Yann, and Pierre Cahuc. 2009. "Civic Virtue and Labor Market Institutions". *American Economic Journal: Macroeconomics* 1 (1): 111-45.
- Algan, Yann, Sergei Guriev, Elias Papaioannou, and Evgenia Passari. 2017. "The European Trust Crisis and the Rise of Populism". *Brookings Papers on Economic Activity* 2017 (2): 309-400.
- Almond, Gabriel A., and Sidney Verba. 1963. *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. Princeton University Press. <https://www.jstor.org/stable/j.ctt183pnr2>.
- Andersen, Rasmus Fonnesbech & Diensen, Peter Thisted. 2017. Social Capital in the Scandinavian Countries. I (red) Nedergaard, Peter & Wivel, Anders: Routledge Handbook of Scandinavian Politics. Routledge, Abingdon, N.Y.
- Aristoteles. 1932. *Politics*. LEOB. <https://www.rarewaves.com/products/9780872203884-politics>.
- Bargain, Olivier, and Ulugbek Aminjonov. 2020. "Trust and Compliance to Public Health Policies in Times of COVID-19". *Journal of Public Economics* 192 (December): 104316. <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2020.104316>.
- Bell, Andrew, and Kelvyn Jones. 2013. "The Impossibility of Separating Age, Period and Cohort Effects." *Social Science & Medicine* 93 (September): 163-65. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2013.04.029>.
- Cortzen, Ane. 2025. *Lille Ane Siger Farvel*. Alpha Forlag.
- Espersen, Helle Hygum, Torben Fridberg, and Stefan Bastholm Andrade. 2024. *Frivillighedsundersøgelsen 2024*. VIVE. <https://www.vive.dk/da/udgivelser/frivillighedsundersogelsen-2024-yze6250x/>.
- Graafland, Johan. 2023. "On Rule of Law, Civic Virtues, Trust, and Happiness." *Applied Research in Quality of Life* 18 (4): 1799-824. <https://doi.org/10.1007/s11482-023-10163-2>.
- Grütter, Jeanine, and Marlis Buchmann. 2022. "Cohort Differences in the Development of Civic Engagement during Adolescence". *Child Development* 93 (4): e427-45. <https://doi.org/10.1111/cdev.13743>.
- Jennings, M. Kent, and Laura Stoker. 2004. "Social Trust and Civic Engagement across Time and Generations". *Acta Politica* 39 (4): 342-79. <https://doi.org/10.1057/palgrave.ap.5500077>.
- Lesiak, Mags, and Adam Coutts. 2025. *Social Capital 2025: The Case for Strengthening Social Bonds to Prevent Crime*. Demos. <https://localtrust.org.uk/insights/research/social-capital-strengthening-social-bonds-to-prevent-crime/>.

- Mannheim, Karl. 1952. "The Problem of Generations". In *Essays on the Sociology of Knowledge: Collected Works*. Routledge.
- Østergaard, Stine Vernstrøm, Anne Bach Steensgaard, Anne Toft Hansen, Sofie Henze-Pedersen, and Jeanette Østergaard. 2015. *På vej mod ungdomskriminalitet*. VIVE.
<https://www.vive.dk/da/udgivelser/paa-vej-mod-ungdomskriminalitet-yvrgeozb/>.
- Platon. 2007. *The Republic*. Penguin.
- Putnam, Robert D. 2020. *Bowling Alone – The Collapse and Revival of American Community*. Vol. 2020. S&S/Marysue Rucci Books.
- Robinson, Robert V. & Jackson, Elton F. 2001. "Is Trust in Others Declining in America? An Age-Period-Cohort Analysis". *Social Science Research*, 30(1): 117-145
- Seyd, Ben, Joseph A. Hamm, Will Jennings, Lawrence McKay, and Meridith Anness. 2025. "“Trust the Messenger’: Public Trust in Sources of Information on COVID-19”. *Parliamentary Affairs* 78 (2): 257-78. <https://doi.org/10.1093/pa/gsae029>.
- Smets, Kaat, and Carolien van Ham. 2013. "The Embarrassment of Riches? A Meta-Analysis of Individual-Level Research on Voter Turnout". *Electoral Studies* 32 (2): 344-59.
<https://doi.org/10.1016/j.electstud.2012.12.006>.
- Son, Joonmo, and Nan Lin. 2008. "Social Capital and Civic Action: A Network-Based Approach". *Social Science Research* 37 (1): 330-49. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2006.12.004>.
- Sønderskov, Kim Mannemar & Dinesen, Peter Thisted. 2014. "Danish Exceptionalism: Explaining the Unique Increase in Social Trust Over the Past 30 years". *European Sociological Review* 30(6): 782-795
- Torres, Sandra, and Rodrigo Serrat. 2025. "A Life-Course Approach to Civic Engagement in Later Life". In *Civic Engagement in Later Life*. Policy Press.
<https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-574820>.
- Wikström, Per-Olof H. 2020. "Explaining Crime and Criminal Careers: The DEA Model of Situational Action Theory". *Journal of Developmental and Life-Course Criminology* 6 (2): 188-203. <https://doi.org/10.1007/s40865-019-00116-5>.